

(Ф 03.01-25)

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

Тетяна КОСОВА

«___» червня 2024 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)**

**ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
ОС «БАКАЛАВР»**

Тема: «Облік і аудит власного капіталу страхової компанії»

Виконав(ла): Віталій БОКОЧ

Керівник: к.е.н., доцент Інна АФАНАС'ЄВА

Консультанти з окремих розділів пояснювальної записки:

перший розділ - к.е.н., доцент Інна АФАНАС'ЄВА

другий розділ - к.е.н., доцент Інна АФАНАС'ЄВА

Нормоконтролер: старший викладач Наталія ЗАДЕРАКА

Київ 2024

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та бізнес-адміністрування
Кафедра фінансів, обліку та оподаткування
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітньо-професійна програма «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри
_____ Тетяна КОСОВА
«13» травня 2024 р.

З А В Д А Н Н Я

на виконання кваліфікаційної роботи
здобувача вищої освіти БОКОЧА Віталія Віталійовича
(прізвище, ім'я у родовому відмінку)

1. Тема кваліфікаційної роботи «Облік і аудит власного капіталу страхової компанії» затверджена наказом ректора від .04.2024 № /ст.
2. Термін виконання роботи: з 13.05.2024 до 16.06.2024.
3. Вихідні дані до роботи: нормативно-правова база, дані Державної служби статистики України, дані обліково-інформаційної системи підприємства, фінансова, податкова, статистична звітність підприємства.
4. Зміст пояснювальної записки:

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

- 1.1. Сутність власного капіталу в системі обліку та аудиту
- 1.2. Нормативно-правове регулювання формування та використання власного капіталу страхової компанії
- 1.3. Організація і задачі обліку та аудиту власного капіталу в умовах АТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «ББС ІНШУРАНС»

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ТА АУДИТ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

- 2.1. Документальне оформлення операцій з власним капіталом та обліковий процес суб'єкта страхової діяльності
- 2.2. Аудит власного капіталу страхової компанії
- 2.3. Внутрішній аудит власного капіталу та напрями удосконалення обліково-інформаційної системи АТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «ББС ІНШУРАНС»

Висновки до розділу 2

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстративного) матеріалу:

ЛИСТ 1. Сутність власного капіталу в системі обліку та аудиту страхової

компанії. ЛИСТ 2. Нормативно-правове регулювання формування та використання власного капіталу страхової компанії. ЛИСТ 3. Організація та задачі обліку та аудиту власного капіталу в умовах АТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «ББС ІНШУРАНС». ЛИСТ 4. Документальне оформлення операцій з власним капіталом та обліковий процес суб'єкта страхової діяльності. ЛИСТ. 5. Аудит власного капіталу страхової компанії. ЛИСТ. 6. Внутрішній аудит власного капіталу та напрями удосконалення обліково-інформаційної системи АТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «ББС ІНШУРАНС».

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1	Написання першого розділу кваліфікаційної роботи та надання його керівнику	13.05.2024 – 21.05.2024	
2	Написання та оформлення матеріалів другого розділу кваліфікаційної роботи і надання його керівнику	22.05.2024 – 31.05.2024	
3	1. Узгодження кваліфікаційної роботи з науковим керівником. 2. Проходження нормоконтролю та перевірку на академічну доброчесність. 3. Отримання рецензії та відгуку на кваліфікаційну роботу. 4. Підготовка виступу.	01.06.2024 – 04.06.2024	
4	1. Переплетення кваліфікаційної роботи, підготовка презентації та доповіді 2. Подання кваліфікаційної роботи та супровідних документів секретарю ДЕК	05.06.2024 06.06.2024	

7. Консультанти з окремих розділів

РОЗДІЛ	КОНСУЛЬТАНТ (посада, прізвище, ім'я, по батькові)	ПІДПИС, ДАТА	
		ЗАВДАННЯ ВИДАВ	ЗАВДАННЯ ПРИЙНЯВ
РОЗДІЛ 1	к.е.н., доцент Інна АФАНАС'ЄВА		
РОЗДІЛ 2	к.е.н., доцент Інна АФАНАС'ЄВА		

8. Дата видачі завдання: «13» травня 2024 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Інна АФАНАС'ЄВА
(підпис керівника)

Завдання прийняв до виконання _____ Віталій БОКОЧ
(підпис здобувача)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка кваліфікаційної роботи «Облік і аудиту власного капіталу страхової компанії»: 63 с., 10 рис., 6 табл., 56 джерел.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у дослідженні теоретичних та практичних основ обліку та аудиту власного капіталу страхової компанії

Об'єкт дослідження - процес бухгалтерського обліку та аудиту власного капіталу суб'єкта страхової діяльності.

Предмет дослідження - сукупність теоретико-методичних та науково-практичних аспектів обліку та аудиту власного капіталу АТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «ББС ІНШУРАНС».

Методи дослідження. Під час виконання кваліфікаційної роботи застосовувалися наступні методи дослідження: загальнонаукові (абстракція, логічно-історичний підхід, аналіз і синтез, індукція і дедукція), спеціальні прийоми (групування, порівняння, документальної перевірки, узагальнення).

ОБЛІК, АУДИТ, ВНУТРІШНІЙ АУДИТ, СТРАХОВА КОМПАНІЯ, ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АТ – акціонерне товариство

МСБО – міжнародні стандарти бухгалтерського обліку

МСФЗ – міжнародні стандарти фінансової звітності

НБУ – Національний банк України

НП(С)БО – національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку

ПКУ – Податковий кодекс України

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ.....	10
1.1. Сутність власного капіталу в системі обліку та аудиту.....	10
1.2. Нормативно-правове регулювання формування та використання власного капіталу страхової компанії.....	15
1.3. Організація і задачі обліку та аудиту власного капіталу в умовах АТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «ББС ІНШУРАНС».....	24
Висновки до розділу 1.....	28
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ТА АУДИТ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ.....	31
2.1. Документальне оформлення операцій з власним капіталом та обліковий процес суб'єкта страхової діяльності.....	31
2.2. Аудит власного капіталу страхової компанії.....	39
2.3. Внутрішній аудит власного капіталу та напрями удосконалення обліково-інформаційної системи АТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «ББС ІНШУРАНС».....	45
Висновки до розділу 2.....	48
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	56
ДОДАТКИ.....	63

ВСТУП

Актуальність проблеми. Страхова діяльність являється ключовим видом діяльності в умовах глобалізації фінансово-економічного середовища. Страхова галузь має значний вплив на економіку держави через трансформацію накопчених коштів в ефективні інвестиції та сприяє економічному зростанню. Основними проблемами, що виникають у страховій діяльності, є зниження платоспроможності та ліквідності страховиків, недостатній рівень бізнес-планування і неефективне управління ризиками, що у свою чергу залежить від ефективного управління власним капіталом суб'єкта страхової діяльності.

На відміну від звичайної підприємницької діяльності основна діяльність страхових компаній має певні особливості. Така діяльність пов'язана із несподіваними та невидимими ризиками. Бухгалтерський облік у страховиків має певні особливості щодо збирання премій, а потім після настання страхових випадків страхові компанії здійснюють виплату компенсації. Капітал, що не приймає участь у страховій діяльності, страховики інвестують у фінансову діяльність. Діяльність страховиків має широкі масштаби, регулюється складними правовими відносинами. Зазначені особливості діяльності страхових компаній враховуються при формуванні завдання, виборі методів та процедур внутрішнього аудиту. Розвиток страхового ринку залежить від зусиль регулятора та страховика. Збалансована модель внутрішнього аудиту допомагає вивести страхову галузь на високий рівень. Тому вимоги до облікової системи суб'єкта страхової діяльності, її якості та достовірності, зростають в умовах посилення конкуренції та невизначеності.

Проблемам розвитку конкурентоспроможності страхових компаній та забезпечення фінансової стійкості суб'єктів страхової діяльності присвячено наукові праці вчених: Базилевич В., Бондаренко В., Гаманкова О., Горбач Л., Дорош Н., Залюбовська С., Пікус Р. та інші. Аналіз функціонування суб'єктів національного страхового ринку

Страховання являється однією із сфер бізнесу, які у значному ступені залежать від фінансового забезпечення фінансово-господарської діяльності. Кожний страховик відчуває потребу постійно аналізувати зміни зовнішніх і внутрішніх чинників, що можуть вплинути на наслідки конкурентоспроможності компанії. Цьому допомагають бази даних, які становлять систему фінансової стійкості компанії та характеризують розвиток справ страховика на національному та регіональному ринках, дають уявлення про світові тенденції і нові технології страхування.

Страховій компанії для організації своєї діяльності необхідно мати певний рівень надійності та платоспроможності, що забезпечує її капітал. Обсяг власного капіталу знаходиться під постійним контролем державного регулятора.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у дослідженні теоретичних та практичних основ обліку та аудиту власного капіталу страхової компанії.

Для досягнення поставленої мети сформульовано та виконано наступні завдання:

- дослідити сутність власного капіталу в системі обліку та аудиту суб'єкта страхової діяльності;
- визначити особливості нормативно-правового регулювання формування та використання власного капіталу страхової компанії;
- розглянути питання організації і задачі обліку та аудиту власного капіталу в умовах АТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «ББС ІНШУРАНС»;
- проаналізувати стан документального оформлення операцій з власним капіталом та обліковий процес суб'єкта страхової діяльності;
- дослідити питання аудиту власного капіталу страхової компанії;
- визначити особливості внутрішнього аудиту власного капіталу та напрями удосконалення обліково-інформаційної системи АТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «ББС ІНШУРАНС».

Об'єкт дослідження - процес бухгалтерського обліку та аудиту власного капіталу суб'єкта страхової діяльності.

Предмет дослідження - сукупність теоретико-методичних та науково-

практичних аспектів обліку та аудиту власного капіталу АТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «ББС ІНШУРАНС».

Методи дослідження. Під час виконання кваліфікаційної роботи застосовувалися наступні методи наукового дослідження: загальнонаукові (аналітичний метод, метод абстракції, аналогії, логічно-історичний підхід, індукція та дедукція) та спеціальні прийоми (балансовий метод, групування, порівняння, документальна перевірка, аналітичної перевірки, узагальнення).

Інформаційною базою дослідження є законодавчо-нормативні акти, наукові статті, монографії, дисертації, інтернет-ресурси, фінансова звітності АТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «ББС ІНШУРАНС».

Практичне значення одержаних результатів. Результати кваліфікаційної роботи щодо удосконалення обліку та аудиту власного капіталу страхової компанії до впроваджені в практику АТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «ББС ІНШУРАНС».

Структура, зміст та обсяг випускної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст випускної роботи розміщено на 63 сторінках друкованого тексту, у тому числі 10 таблиць, 6 рисунків та 5 додатків на 7 сторінках. Список використаних літературних джерел налічує 56 найменувань і подано на 7 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

1.1. Сутність власного капіталу в системі обліку та аудиту

Розвиток сучасного страхового ринку в Україні здійснюється у напрямку інтеграції у європейську фінансову середу, яка базується на вимогах щодо підтримки високого рівня конкурентоспроможності страховиків. Досягнення високих соціальних та економічних стандартів життєдіяльності суспільства не обходить наявності конкурентних страхових компаній. В таких умовах високого рівня конкуренції серед страхових компаній розмір фінансових ресурсів являється ключовим фактором впливу на конкурентоспроможність страховика. Зазначені фактори значно впливають на подальший розвиток конкуренції у національному страховому бізнесі [1].

Категорія «капітал» є фундаментальною та динамічною категорією, якій науковці приділяють значну увагу. Визначення категорії «капітал» (від латинської головний) у загальному розумінні означає цінності, ресурси, які забезпечують здійснення фінансово-господарської діяльності.

Поняття «капітал» розглядається науковцями у вузькому та широкому розумінні. У вузькому сенсі поняття «капітал» розглядається як базовий ресурс, що є необхідним для здійснення виробничого процесу разом із виробничими ресурсами та живою працею. Капітал має основні характеристики:

- є джерелом надходження активів;
- являється основним фактором виробництва;
- характеризує фінансових ресурсів;
- стає основним фактором ринкової вартості суб'єкта господарювання;
- є індикатором ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

З точки зору господарських відносин капітал об'єднує власність, його майно, права власності. Юридичний підхід полягає у трактуванні цього показника як права розпоряджатися майном підприємства. Щодо бухгалтерського підходу капітал визначається як джерело активів, величина якого визначається як різниця між сумою активів суб'єкта господарювання та його зобов'язаннями.

Таким чином, для ефективного функціонування незалежно від організаційно-правової форми та форми власності суб'єкта господарювання має володіти майном, джерелами формування якого насамперед стає власний капітал. В залежності від достатності та якості фінансових та економічних ресурсів, якими володіє суб'єкт підприємницької діяльності, якості джерел формування його майна визначається фінансовий стан суб'єкта господарювання [2].

Активними учасниками ринку фінансових послуг являється страхові компанії, які управляють значними фінансовими потоками та систематизують специфічну інформацію у звітності.

Впровадження концепції сталого розвитку, яка базується на соціальній, екологічній та корпоративній відповідальності, показники тільки фінансової звітності є недостатніми. Тому питання формування звітності вітчизняними страховиками в сучасних умовах є актуальним та потребує вирішення проблеми інформаційного забезпечення системи управління зазначених суб'єктів [3].

Так, О.С. Рєвою у наукових працях здійснено детальний аналіз організації облікового процесу у страхових компаніях [4].

Відповідно до законодавчих актів страхові компанії відносяться до суб'єктів суспільного інтересу та мають складати фінансову звітність відповідно до вимог МСФЗ та спеціальну звітність, яка подається до Національної комісії з державного регулювання у сфері ринкових фінансових послуг [5].

Капітал суб'єкта господарювання можна класифікувати за наступними підходами. Перший підхід включає власний, залучений та позиковий капітал.

За іншим підходом капітал включає власну та позикову складові. Значне коло науковців вважає, що капітал страхової компанії включає власну, залучену та позикову складові [6].

Рис. 1.1. Класифікація власного капіталу суб'єкта страхової діяльності

Джерело: [7]

Розподіл капіталу на власну та позикову складові наближений до положень міжнародних стандартів фінансової звітності та НП(С)БО. Відповідно до НП(С)БО 1 власний капітал відображається у пасиві Балансу та представляє частину в активах, що залишається після вирахування зобов'язань.

Страхові компанії значно більше ніж інші суб'єкти господарювання приділяють увагу саме власному капіталу через його значення у визначенні платостроможності компанії. Цей показник являється ключовим показником фінансового стану господарюючого суб'єкта.

Мінімальні вимоги до статутного капіталу страхової компанії чітко встановлені у вітчизняному та зарубіжному законодавстві.

Проблема управління капіталом національних страхових компаній стала особливо актуальною у зв'язку з прийняттям Концепції запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами в Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України [8].

Встановлений нагляд сприяє розвитку та зміцненню ринку небанківських фінансових послуг. Зазначений документ містить вимоги щодо підтримання належного рівня власного капіталу страхових компаній. Зарубіжна практика пруденційного нагляду за достатністю капіталу асоціюється з поняттями регулятивний та економічний капітал [9].

Управління страховою діяльністю пов'язане з виконанням наступних завдань:

- формування достатнього рівня капіталу;
- оптимальний розподіл капіталу за напрямками та видами діяльності;
- досягнення максимального рівня доходності при запланованому рівні фінансового ризику;
- налагодження ефективного фінансового контролю власників;
- оптимізація оборотності капіталу;
- забезпечення своєчасного реінвестування капіталу.

Облік та аудит власного капіталу відіграють значну роль в системі управління капіталом, завданням якої є досягнення максимальної ринкової вартості страхової компанії та її фінансового благополуччя. В ході фінансової діяльності перед суб'єктом виникають конфлікти інтересів акціонерів та кредиторів, власників та страхувальників. Також постає питання вибору напрямів використання коштів, спрямування коштів в інвестиції або сплати дивідендів, формування резервів.

Тому головне завдання управління капіталом полягає у формуванні оптимальної структури капіталу з урахуванням гарантованої доходності та існуючих ризиків.

Для виконання основних завдань керівництво страхових компаній повинно обирати ефективну стратегію управління капіталом, до яких відносяться концепція оцінки ризику використання капіталу, середньозваженої вартості капіталу та концепція на основі фінансового важеля.

У розділі 2 Закону «Про страхування» визначаються наступні види діяльності: страхування та надання супровідних послуг на ринку страхування. Зокрема діяльність з надання супровідних послуг на ринку страхування включає діяльність з надання посередницьких та допоміжних послуг.

На території України зазначену діяльність можуть здійснювати страховики-резиденти, які мають ліцензію на здійснення страхування; філії страховиків-нерезидентів, що мають відповідну ліцензію; страховики-нерезиденти [10].

Вимоги щодо формування статутного капіталу страховика, що представлені у статті 17 розділу 4, подано у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Вимоги щодо формування статутного капіталу страховика

№ з/п	Показник	Зміст показника
1	Розмір статутного капіталу	Не може бути меншим за мінімальний капітал страховика, що визначено у ст. 40
2	Отримання ліцензії	При зверненні до Регулятора статутний капітал страховика має відповідати встановленим вимогам
3	Форма статутного капіталу	Формується та збільшується виключно у грошовій формі та відповідно до законодавства зараховується на банківський рахунок
4	Валюта грошових внесків	Резиденти України здійснюють у гривні, нерезиденти здійснюють у гривні або в іноземній валюті

Джерело: [11]

Статутний капітал страховика має формуватися з підтверджених джерел. Нормативно-правовими актами Регулятора встановлюється порядок перевірки джерел походження грошових коштів. Регулятор погоджує зміни щодо розміру статутного капіталу страхової компанії у встановленому порядку. Зміни

статутного капіталу страхової компанії через зміни розміру капіталу реєструються лише після отримання згоди Регулятора.

До отримання ліцензії на здійснення діяльності із страхування страхова компанія має право витратити грошові кошти, які вносяться засновником до статутного капіталу, лише на підготовку до здійснення страхової діяльності.

1.2. Нормативно-правове регулювання обліку та аудиту формування та використання власного капіталу страхової компанії

Основною особливістю страхової діяльності у порівнянні із виробничою діяльністю, яка впливає на організацію бухгалтерського обліку та аудиту, є те, що страховики спочатку акумулює кошти, що надходять від страхувальника, створюють страховий фонд, а витрати з компенсації збитків за страховими угодами несуть пізніше.

Питання сутності та формування складових власного капіталу та його використання у аспектах обліку та контролю присвячена значна кількість наукових праць наступних вчених-економістів: Базилевич В., Бобяк А., Бутинця Ф., Коваль Л., Пилипенка О., Сопко В., Цюцяк І. та інших. Результати теоретичних та практичних розробок щодо удосконалення організаційних та методичних підходів, нормативно-правового регулювання питань обліку та аудиту власного капіталу значно вплинули на розвиток теорії та практики вітчизняної науки [12].

Нормативно-правове регулювання організації та ведення обліку власного капіталу має певні рівні, до основних можна віднести три рівня, що включають особливості міжнародного та національного регулювання (рис. 1.2).

Перший рівень регулювання організації обліку власного капіталу відноситься до суб'єктів господарювання, які для складання фінансової звітності та ведення бухгалтерського обліку застосовують міжнародні стандарти фінансової звітності та міжнародні стандарти бухгалтерського обліку. Регламентация діяльності суб'єктів господарювання, складання звітності, обліку

та контролю у країнах ЄС регламентуються у тому числі низкою Директив, які мають рекомендований характер.

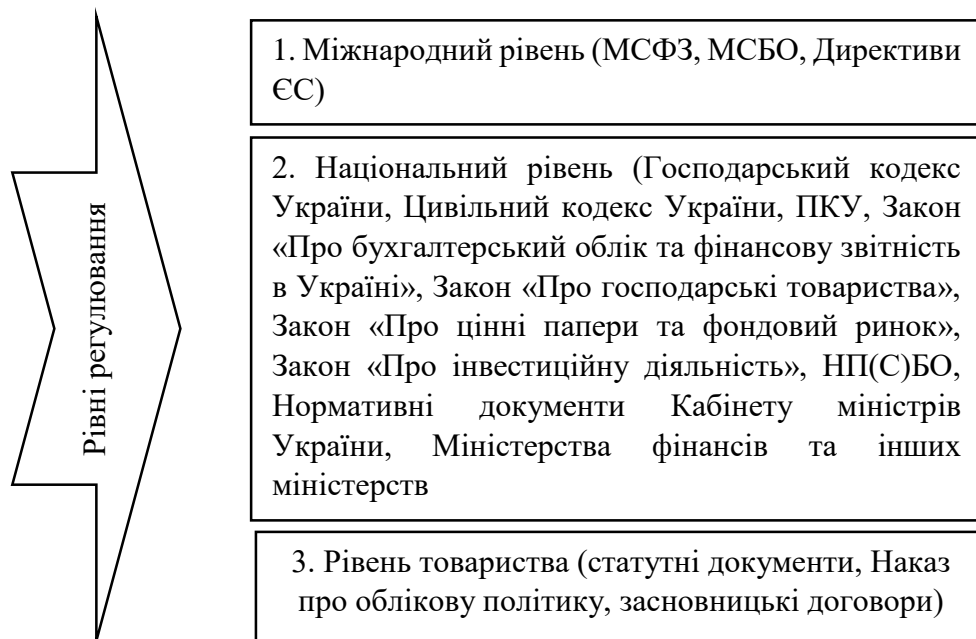

Рис. 1.2. Нормативно-правове регулювання організації та ведення обліку власного капіталу

Джерело: [12]

Серед національних нормативних актів основними актами регулювання є Господарський та Цивільний кодекси України та значна кількість документів, що упорядковують питання створення суб'єкта господарювання, організації його діяльності в залежності від організаційно-правової форми організації. Значна кількість НП(С)БО регулюють облік різних складових власного капіталу.

Третій рівень знаходить відображення у статутних документах, засновницькому договорі, Наказі про облікову політику. Зміст зазначених документів являються ініціативою власників та керівництва товариства.

Безпосередньо порядок заснування та функціонування підприємства залежить і від форми власності, що передбачено чинними нормативними актами. Відповідно до положень Господарського кодексу України статутні документи суб'єкта господарювання повинні містити наступні відомості:

- найменування юридичної особи;
- місцезнаходження юридичної особи;

- мету діяльності,
- предмет діяльності;
- розмір статутного капіталу та інших видів власного капіталу;
- порядок утворення статутного капіталу та інших видів власного капіталу;
- порядок розподілу прибутку (збитків);
- органи управління та контролю;
- компетенції органів управління;
- умови реорганізації підприємства;
- умови ліквідації підприємства;
- інша інформація.

Формування статутного капіталу суб'єктів господарювання регулюється Законом України «Про господарські товариства», відповідно до якого для формування статутного капіталу товариства забороняється бюджетні кошти та кошти, що отримано комерційним банком у якості кредиту [13].

Зазначимо, що в обліку власного капіталу АТ ключовим є формування капіталу за рахунок емісії акцій, які маю номінальну вартість. Для уникнення проблем у веденні фінансово-господарської діяльності, розподілі результатів діяльності засновники АТ складають та завіряють договір, який містить права та обов'язки учасників.

Учасники при придбанні простих або привілейованих акцій мають внести не менше десяти відсотків вартості пакету акцій, на які було здійснено підписку. У свою чергу засновники надають покупцеві акцій письмові забов'язання щодо продажу акцій, на які здійснено підписку. Безпосередньо покупець отримує акції від емітента після оплати 100 % вартості акцій.

Законом «Про господарські товариства» врегульовано порядок підписки на додатково випущені акції АТ. Зокрема, зазначеним законом та Цивільним кодексом України забороняється збільшення статутного капіталу АТ за умов використання додаткової емісії для покриття збитків. Нормативними документами визначено, що збільшення або зменшення статутного капіталу підлягають реєстрації у встановленому порядку у відповідних органах.

Причинами зменшення статутного капіталу АТ можуть слугувати наступні випадки:

- зменшення номінальної кількості акцій;
- зменшення кількості акцій;
- вилучення акцій через їх викуп з метою їх анулювання.

Цивільним кодексом України встановлено, що при зменшенні вартості чистих активів до рівня меншого за законодавчо встановленої мінімальної величини, товариство має бути ліквідовано.

Відповідно до Закону «Про господарські товариства» за умов відсутності реєстрації в установленому порядку усіх змін, що внесені у статутний капітал товариства, вважаються порушенням законодавства. Такі порушення підлягають нарахуванню штрафних санкцій за невідповідності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності фактичним даним про стан статутного капіталу. Усі зміни статутного капіталу вносяться до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій [14-16].

Категорія «власний капітал» на законодавчо-нормативному рівні закріплено у НП(С)БО 1, де визначення зазначеної категорії базується на її розрахунку та представляє собою частину в активах суб'єкта господарювання, яка залишається після вирахування його зобов'язань. Таке визначення не характеризує джерела формування та напрями використання власного капіталу. У МСБО аналогом цього терміну є поняття «чисті активи». На законодавчому рівні поняття «Власний капітал» замінило поняття «статутний фонд». У класифікаторі організаційно-правових форм передбачено форми акціонерного господарювання:

- публічні акціонерні товариства;
- приватні акціонерні товариства [17].

Така класифікація пов'язана із формою розміщення акцій. Саме організаційно-правова ознака акціонерних товариства має значний вплив на організацію та ведення обліку формування та використання усіх складових власного капіталу.

В Закон України «Про акціонерні товариства» від 27.07.2022 №2465-IX у порівнянні із попереднім нормативним актом змінився підхід до формулювання пакетів акцій, що впливає на права та обов'язки акціонерів. Порівняльна характеристика підходів щодо напрямів класифікації пакетів акцій подано у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Порівняльна характеристика підходів до класифікації пакетів акцій

Пакет акцій	Зміст	
	Раніше	Відповідно до нового закону
Домінуючий контрольний пакет	Розмір більше 95 і більше % простих акцій	більше 95 % простих акцій
Значний контрольний пакет	75 і більше % простих акцій АТ	більше 75 % простих акцій
Контрольний пакет акцій	50 і більше % простих акцій	більше 50 % простих акцій

Джерело: [18-19]

В умовах нестабільної економічної ситуації та глибинної кризи контролюючі органи фінансового ринку за досвідом країн ЄС адаптують законодавчо-нормативні аспекти діяльності страхових інституцій до змінних умов економіки. Такі зміни здебільшого стосуються вимог до платоспроможності страхової компанії задля підвищення рівня їх надійності та забезпечення захисту страхувальників та зміцнення довіри до страховиків. Варто зазначити, що процес удосконалення європейського законодавчого регулювання діяльності суб'єктів страхової діяльності полягає у тому числі у прийнятті ряду Директив, які мають рекомендований характер.

У процес удосконалення нормативного регулювання страхової діяльності значний внесок здійснило впровадження Директиви 2009/138/ЄС від 25.11.2009 р. «Про початок і ведення діяльності у сфері страхування і перестраховання включаючи платоспроможність II» [1]. У новій редакція Закону України «Про страхування» враховує базові рекомендації Директив ЄС щодо належного виконання страховиками зобов'язань перед страхувальниками, посилено вимоги

щодо перевірок стану платоспроможності суб'єктів страхової діяльності.

Положення Solvency I направлені на посилення контролю за діяльністю страховиків через запропоновані заходи:

- виконання вимог щодо платоспроможності страховика не тільки під час складання фінансової звітності;
- розширення прав наглядових органів щодо втручання у страхову діяльність суб'єкта страхової діяльності.

На сучасному етапі в Україні норми законодавчого регулювання приведено у відповідність до вимог Solvency I, що знайшло відображення в Законі України «Про страхування» [14]. Основна вимога до страховика полягає у підтримці необхідного рівня запасу платоспроможності. Основний показник за таких умов - рівень платоспроможності – характеризує можливість страховика своєчасно виконувати зобов'язання перед страхувальниками та третіми особами [20].

Страховики за національним законодавством мають забезпечувати певний рівень платоспроможності при дотриманні наступних умов:

- статутний капітал має бути сплаченим;
- необхідності створення резервів;
- перевищення фактичного рівня запасу платоспроможності над нормативним запасом платоспроможності.

До нововведень, що визначено у Законі, відносяться наступні питання регулювання акціонерних товариств:

- утворення публічного АТ виключно через зміни типу акціонерного товариства з приватного на публічне або з іншого господарського товариства; тобто новий Закон виключив можливість виходу товариства на ринок відразу як публічного;

- зменшено мінімальний розмір статутного капіталу акціонерного товариства з 1250 до 200 розмірів мінімальної заробітної плати;

- повідомлення учасників щодо переважного права у випадку додаткової емісії акцій може здійснюватися до початку цього процесу (знято обмеження

повідомлення не пізніше 30 днів до розміщення);

- виплата дивідендів за простими акціями не здійснюється якщо майна АТ не достатньо для погашення заборгованості перед кредиторами за богами, строк яких настав;

- виключено положення про обрання ревізора або ревізійної комісії; перевірку фінансово-господарської діяльності АТ здійснює суб'єкт аудиторської діяльності;

- аудит фінансової звітності (консолідованої фінансової звітності) АТ можуть ініціювати акціонери, які володіють 5 і більше % голосуючих акцій [21, 22].

Новітні зміни проведено з метою удосконалення процесу регулювання функціонування акціонерних товариств та приведення у відповідність таких питань до європейських підходів.

Для регулювання договірних умов щодо реалізації прав та повноважень акціонерів або утримання від їх реалізації Законом запропоновано форму корпоративного договору, у якому можуть бути задіяні треті сторони крім самого акціонерного товариства. Важливо зазначити, що зміст корпоративного договору є конфіденційним та не підлягає розкриттю. Розповсюдження положень корпоративного договору має наступні особливості:

- інформація про укладання корпоративного договору у публічному акціонерному товаристві має бути надана однією із сторін впродовж трьох робочих днів;

- якщо стороною являється держава, комунальне або державне підприємство, юридична особа, у статутному капіталі якої 25 та більше % акцій належать державі або територіальній громаді корпоративний договір має бути оприлюднений протягом десяти днів [23].

Права суб'єктів підприємницької діяльності щодо формування статутного капіталу врегульовано:

- Законом «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»;
- Цивільним кодексом України;

- Господарським кодексом України;
- Законом «Про акціонерні товариства».

Важливо зазначити, що статтею 86 Господарського кодексу України для формування статутного капіталу не дозволяється використовувати наступні джерела:

- бюджетні асигнування;
- кошти, які одержано в кредит;
- кошти, що одержані під заставу;
- майно державних або комунальних підприємств, що не підлягає приватизації за рішенням органу місцевого самоврядування або відповідно до норм чинного законодавства;
- векселі;
- майно, яке знаходиться в оперативному управлінні суб'єктів державного сектору [24].

Внутрішні аудитори при оцінці стану системи внутрішнього контролю, плануванні аудиторської перевірки, виборі аудиторських доказів мають враховувати значний рівень ризиковості діяльності суб'єктів страхової діяльності (рис. 1.3).

Незалежними аудиторами має бути перевірено фінансовий стан засновників – юридичних осіб щодо їх можливості здійснити внески у статутний капітал відповідно до вимог чинних законодавчо-нормативних актів. У тому числі майновий стан засновників – фізичних осіб має бути підтверджений відповідним документом від органу доходів та зборів щодо змісту поданої декларації про доходи та майновий стан.

Як було зазначено відповідно до положень Директив ЄС та Закону «Про страхування» одним із основних показників діяльності суб'єкта страхової діяльності є платоспроможність капіталу, при визначенні якої необхідно враховувати ризики, що характеризують страхову діяльність. Так має бути визначений необхідний платоспроможний капітал, який має покривати базові ризики, з урахуванням ризику можливого дефолту страхувальника. За таких

умов страхова компанія має враховувати та покривати усі кількісні ризики.

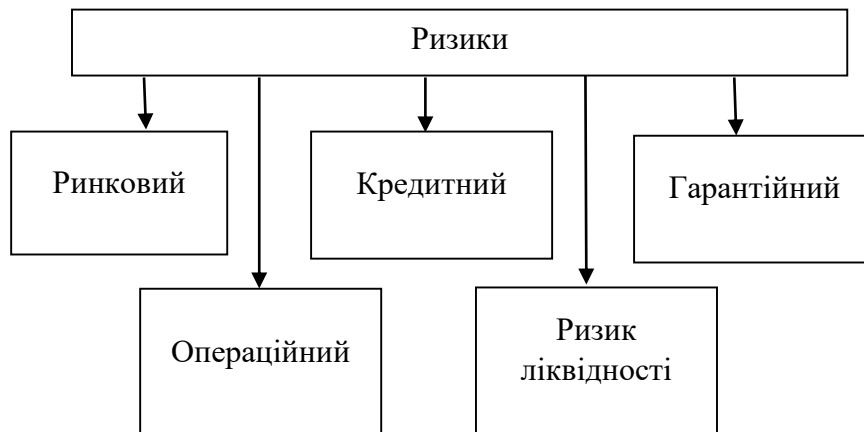

Рис. 1.3. Види ризиків суб'єктів страхової діяльності

Джерело: [25]

Статтею 6 Закону «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» встановлено термін «кваліфікований інвестор» та надано перелік суб'єктів, що можуть бути включені у зазначену групу:

- іноземні держави та центральні банки таких держав;
- центральний орган виконавчої влади, який уповноважений на реалізацію бюджетної політики щодо управління державним боргом, як представник держави Україна;
- міжнародні фінансові організації;
- НБУ;
- професійні учасники ринків капіталу;
- комерційні банки та суб'єкти страхової діяльності;
- іноземні фінансові установи, які відповідають вимогам Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку;
- юридичні особи, що відповідають двом із критеріїв.

Критерії визначення юридичної особи кваліфікованим інвестором подано на рис. 1.4.

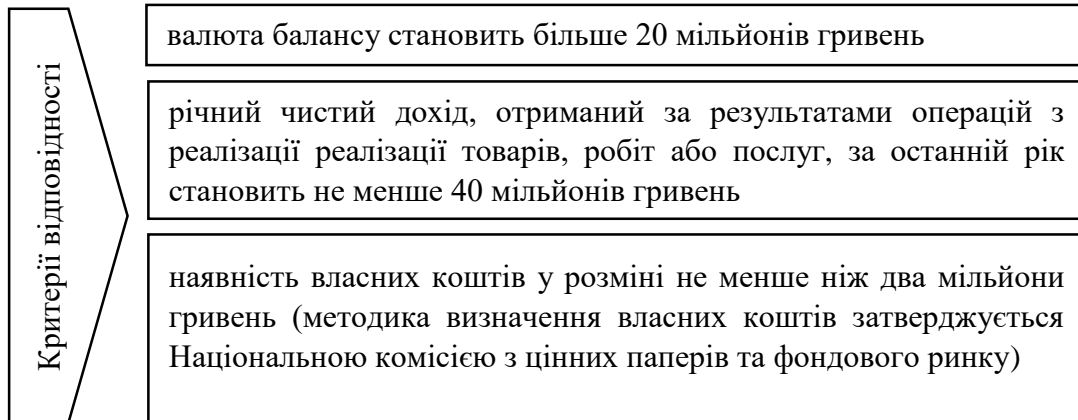

Рис. 1.4. Критерії визначення юридичної особи кваліфікованим інвестором
Джерело: розробка автора

Проведений аналіз законодавчо-нормативних актів, що регулюють порядок формування та використання власного капіталу товариства, свідчить про значну кількість законів, які є динамічними актами, тобто оперативно оновлюються та удосконалюються, наближають вимоги законів та інших нормативних актів до європейських стандартів.

1.3. Організація і задачі обліку та аудиту власного капіталу в умовах АТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «ББС ІНШУРАНС»

Постійне зростання попиту на страхові послуги, формування консолідованих страхових груп, розширення страхових послуг обумовлюють зростання значення бухгалтерського обліку та усіх форм контролю як елементів управління діяльністю страховиків. Зокрема, зовнішній та внутрішній аудит виступають сучасними методами захисту прав власників та споживачів страхових послуг. Сучасна роль аудиту виходить за рамки контролю, він виконує функції, пов'язані із посиленням системи управління компанією, оцінки негативних тенденцій розвитку страхового бізнесу.

Аудит в страхових компаніях має певні особливості, що обумовлені специфікою страхової діяльності, характером економічних відносин, які виникають через законодавчо-нормативні вимоги до здійснення такої діяльності,

специфіку надання страхових послуг, складність організаційної структури страховиків, наявність певної мережі страхових агентів [26].

Ефективне управління власним капіталом господарюючого суб'єкта можливе лише за умов наявності якісної економічної інформації, яка формується здебільшого у системі бухгалтерського обліку. Саме аналітичність облікових даних у розрізі структури капіталу, його динаміки, конкретних власників корпоративних прав дозволяє менеджерам або власникам своєчасно приймати відповідні управлінські рішення щодо формування та використання власного капіталу, виплати дивідендів та розподілу прибутку [27].

Ключові завдання організації та ведення бухгалтерського обліку усіх складових власного капіталу представлені на рис. 1.5.

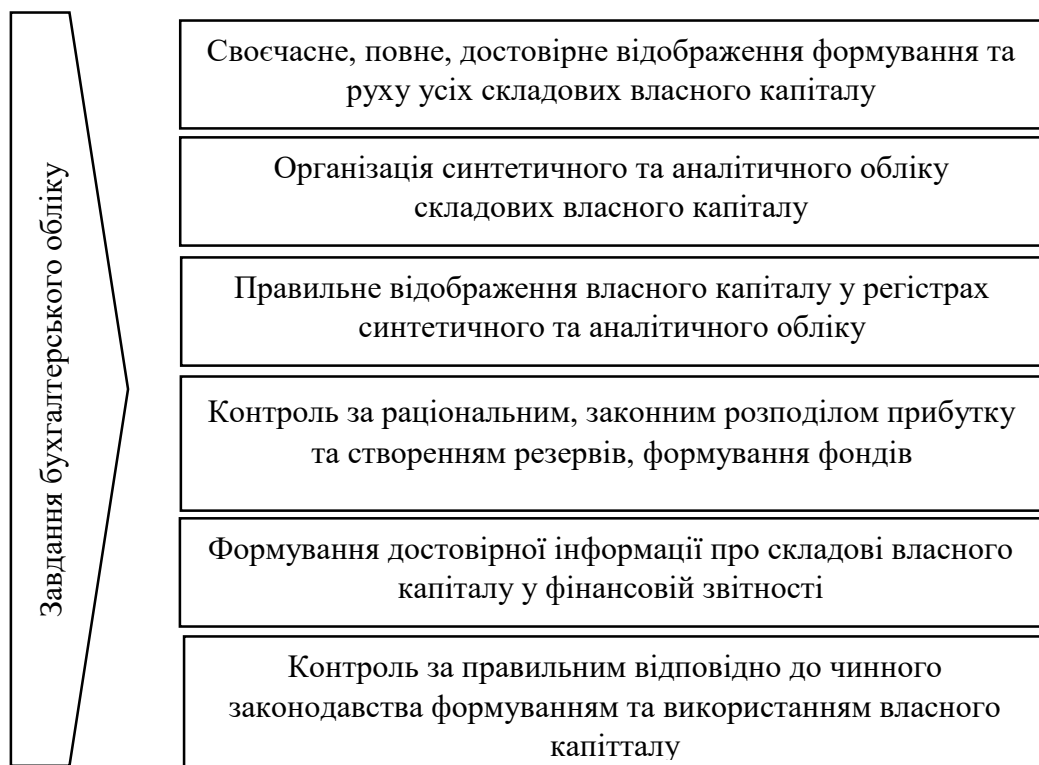

Рис. 1.5. Завдання обліку власного капіталу

Джерело: [28]

Система об'єктів аудиторської перевірки діяльності страхових компаній являється комплексом інформаційних, організаційних, економічних, контрольних та інших функціональних показників суб'єкта страхового бізнесу:

1. Правове забезпечення фінансово-господарської діяльності страховика

(відповідність діяльності вимогам чинних законодавчо-нормативних актів та установчих документів, правомірність здійснення страхової діяльності).

2. Система внутрішнього контролю страхової компанії (контрольне середовище, якість застосовуваних контрольних заходів та процедур).

3. Система бухгалтерського обліку страховика (організація бухгалтерської служби, специфічні об'єкти бухгалтерського обліку страховика (емісія цінних паперів, порядок формування власного капіталу та здійснення його зміни, операції з іноземною валютою та курсові різниці), фінансова та інша звітність страховика).

Об'єкти аудиту суб'єкті страхової діяльності містять:

- первинні документи, що формуються різними структурними підрозділами страховика, страховими агентами за результатами здійснених операцій фінансово-господарської діяльності;

- інформація щодо результатів попередніх перевірок та сформульованих висновків щодо стану системи внутрішнього контролю, якості системи бухгалтерського обліку та показників фінансової звітності;

- положення облікової політики, що регулюють процес документування усіх операцій фінансово-господарської діяльності, особливості синтетичного та аналітичного обліку усіх об'єктів, порядок складання регістрів бухгалтерського обліку;

- фінансова, податкова, статистична, управлінська [29].

Аудит власного капіталу товариства вважається важливим та складним напрямком перевірки фінансово-господарської діяльності незалежними аудиторами. Ефективність проведення аудиторської перевірки залежить від правильності сформованих мети та завдань такого аудиту [30].

Мета обліку власного капіталу суб'єкта страхового бізнесу полягає у отриманні правдивої та неупередженої інформації про стан власного капіталу, що надається користувачам, у тому числі з метою прийняття ефективних управлінських рішень.

Важливість обліку власного капіталу підтверджує необхідність

забезпечення якісними даними процесу оцінки кредитоспроможності, його інвестиційної привабливості. Для власників (учасників, інвесторів) облік власного капіталу відіграє суттєву роль при розподілі прибутку, отриманні його частки у вигляді дивідендів.

Процес планування аудиторської перевірки розпочинається з формулювання мети перевірки. Серед науковців відносно мети аудиту власного капіталу не склалося єдиної точки зору [31].

Мета будь-якого процесу означає майбутній стан об'єкта або явища, який необхідно досягнути, тобто вона є кінцевою стадією процесу [32].

Згідно з положеннями МСА 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту» метою аудиту являється зростання ступеня довіри до фінансової звітності усіх груп внутрішніх та зовнішніх користувачів. Мета аудиторської перевірки досягається через виконання певного кола завдань та за результатами перевірки висловлення думки незалежного аудитора про те, чи відповідає фінансова звітність в усіх суттєвих аспектах концептуальній основі фінансової звітності [33].

Основна мета аудиту власного капіталу страховика полягає у встановленні ступеня достовірності інформації про власний капітал, що надається у фінансовій звітності та формується у системі бухгалтерського обліку. Зазначена система містить певні методи та процедури, які на підставі первинних документів, облікових регістрів, положень облікової політики дозволяє сформулювати фінансову звітність суб'єкта господарювання.

Відповідно до мети аудиту власного капіталу визначають основні завдання аудиторської перевірки:

- перевірка правильності формування власного капіталу суб'єкта господарювання;
- перевірка використання власного капіталу;
- перевірка відповідності ведення обліку на підприємстві нормам чинних законодавчо-нормативним актів;

- оцінка положень облікової політики щодо формування, руху та використання власного капіталу підприємства;
- перевірка правильності документального оформлення операцій з власним капіталом;
- аналіз стану синтетичного і аналітичного обліку власного капіталу;
- перевірка правильності та повноти відображення у системі бухгалтерського обліку та звітності операцій з формування та використання власного капіталу;
- оцінка системи внутрішнього контролю щодо операцій з власним капіталом [34].

Висновки до розділу 1

Капітал суб'єкта господарювання можна класифікувати за наступними підходами. Перший підхід включає власний, залучений та позиковий капітал. За іншим підходом капітал включає власну та позикову складові. Значне коло науковців вважає, що капітал страхової компанії включає власну, залучену та позикову складові.

Розподіл капіталу на власну та позикову складові наближений до положень міжнародних стандартів фінансової звітності та НП(С)БО. Відповідно до НП(С)БО 1 власний капітал відображається у пасиві Балансу та представляє частину в активах, що залишається після вирахування зобов'язань.

Страхові компанії значно більше ніж інші суб'єкти господарювання приділяють увагу саме власному капіталу через його значення у визначенні платостроможності компанії. Цей показник являється ключовим показником фінансового стану господарюючого суб'єкта. Мінімальні вимоги до статутного капіталу страхової компанії чітко встановлені у вітчизняному та зарубіжному законодавстві.

Проблема управління капіталом національних страхових компаній стала особливо актуальною у зв'язку з прийняттям Концепції запровадження

пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами в Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України

Проведений аналіз законодавчо-нормативних актів, що регулюють порядок формування та використання власного капіталу товариства, свідчить про значну кількість законів, які є динамічними актами, тобто оперативно оновлюються та удосконалюються, наближають вимоги законів та інших нормативних актів до європейських стандартів.

Статутний капітал страховика має формуватися з підтверджених джерел. Нормативно-правовими актами Регулятора встановлюється порядок перевірки джерел походження грошових коштів. Регулятор погоджує зміни щодо розміру статутного капіталу страхової компанії у встановленому порядку. Зміни статутного капіталу страхової компанії через зміни розміру капіталу реєструються лише після отримання згоди Регулятора.

До отримання ліцензії на здійснення діяльності із страхування страхова компанія має право витратити грошові кошти, які вносяться засновником до статутного капіталу, лише на підготовку до здійснення страхової діяльності.

Мета обліку власного капіталу суб'єкта страхового бізнесу полягає у отриманні правдивої та неупередженої інформації про стан власного капіталу, що надається користувачам, у тому числі з метою прийняття ефективних управлінських рішень.

Важливість обліку власного капіталу підтверджує необхідність забезпечення якісними даними процесу оцінки кредитоспроможності, його інвестиційної привабливості. Для власників (учасників, інвесторів) облік власного капіталу відіграє суттєву роль при розподілі прибутку, отриманні його частки у вигляді дивідендів.

Формування статутного капіталу суб'єктів господарювання регулюється Законом України «Про господарські товариства», відповідно до якого для формування статутного капіталу товариства забороняється бюджетні кошти та кошти, що отримано комерційним банком у якості кредиту.

Зазначимо, що в обліку власного капіталу АТ ключовим є формування

капіталу за рахунок емісії акцій, які маю номінальну вартість. Для уникнення проблем у веденні фінансово-господарської діяльності, розподілі результатів діяльності засновники АТ складають та завіряють договір, який містить права та обов'язки учасників.

Згідно з положеннями МСА 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту» метою аудиту являється зростання ступеня довіри до фінансової звітності усіх груп внутрішніх та зовнішніх користувачів. Мета аудиторської перевірки досягається через виконання певного кола завдань та за результатами перевірки висловлення думки незалежного аудитора про те, чи відповідає фінансова звітність в усіх суттєвих аспектах концептуальній основі фінансової звітності

Основна мета аудиту власного капіталу страховика полягає у встановленні ступеня достовірності інформації про власний капітал, що надається у фінансовій звітності та формується у системі бухгалтерського обліку. Зазначена система містить певні методи та процедури, які на підставі первинних документів, облікових реєстрів, положень облікової політики дозволяє сформувати фінансову звітність суб'єкта господарювання.

Незалежними аудиторами має бути перевірено фінансовий стан засновників – юридичних осіб щодо їх можливості здійснити внески у статутний капітал відповідно до вимог чинних законодавчо-нормативних актів. У тому числі майновий стан засновників – фізичних осіб має бути підтверджений відповідним документом від органу доходів та зборів щодо змісту поданої декларації про доходи та майновий стан.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ТА АУДИТ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

2.1. Документальне оформлення операцій з власним капіталом та обліковий процес суб'єкта страхової діяльності

Документування усіх господарських операцій та процесів є обов'язковою умовою та елементом методу бухгалтерського обліку. Саме цей інструмент дозволяє відображати результати фактів господарського життя в обліковій системі та через групування інформації узагальнювати дані у фінансовій звітності підприємства.

Сучасне підприємство використовує усі можливості цифровізації, у тому числі можливості електронного документообігу. Електронний документообіг почали використовувати у якості ефективної альтернативи паперовим носіям. Застосування цього інструменту дозволяє скоротити витрати на матеріальні ресурси, підвищує оперативність та точність передачі інформації. Але на даний час існують деякі проблеми із застосуванням сучасних інформаційних систем через високу вартість якісних інформаційних технологій, неузгодженість законодавчо-нормативних документів, опрацювання електронних документів. [36].

Процес переходу на електронний документообіг був поступовим, не примусовим та базувався на рішенні власників. На швидкість впровадження електронного документообігу вплинули масштаб фінансово-господарської діяльності та особливості виду економічної діяльності суб'єкта господарювання. Норми прийнятих законів надають право господарюючому суб'єкту використовувати у своїй діяльності документи в електронного вигляді без їх друку та регулюють відносини між контрагентами при використанні електронного документообігу [37].

Сутність поняття «електронний документообіг» визначено на законодавчому рівні та представляє собою сукупність процесів створення, обробки, передачі, зберігання, використання та знищення документів в електронній формі, які здійснюються на умовах перевірки цілісності та можуть стати підтвердженням отримання документів [38].

Норми Закону № 851 вимагають наявності обов'язкових реквізитів, які надають документу юридичної сили. Передача документа в електронній формі може здійснюватися також за допомогою носія, на якому відбувся запис такого документа.

Суб'єктам господарювання доцільно розробити порядок організації документообігу із сформованим графіком руху документа (графіком документообороту), розмістити такий порядок у додатках до Наказу про облікову політику. Такий графік має включати наступні види робіт:

- строки та порядок приймання вхідної кореспонденції;
- обробка первинних документів у електронному вигляді;
- перевірка електронних документів (із зазначенням виконавців та відповідальних за такі процеси).

Суб'єктам страхового бізнесу використання електронного документообігу надає значні переваги:

- безпечне збереження документів;
- можливість оперативного доступу до документів;
- ефективне управління документообігом;
- скорочення часу на передачу та обмін необхідними документами із контрагентами;
- зниження витрат на організацію діловодства та збереження документів у поточному архіві;
- налагоджена комунікація із контролюючими органами [39].

Електронний документообіг суб'єктів господарювання став ланкою загальної цифровізації відносин в Україні. Його використовують не тільки суб'єкти підприємницької діяльності, але й органи державної влади у рамках

реалізації національної програми інформатизації, що передбачає створення інтегрованої системи документообігу. Зазначена система допомагає скоротити обіг документів, терміни складання документів та прийняття рішень [40].

Сучасні можливості використання інформаційних систем та технологій кардинально змінюють підходи до організації та ведення фінансово-господарської діяльності, а також до інформаційної системи обліку, документообігу, ділової комунікації, контролю, що обумовлено необхідністю цифровізації усіх аспектів економіки держави [41].

Питанням документального оформлення господарських операцій та процесів, що відбуваються у суб'єкта господарювання, присвячена значна кількість наукових праць, зокрема питання документування розглянуто науковцями-економістами: Сопко В., Кім Г., Пилипенко О., Поліщук І. та іншими [42].

Загальні вимоги до документування операцій з власним капіталом в умовах діджиталізації усіх економічних процесів мають бути зафіксовані у Наказі про облікову політику підприємства, де доцільно визначити:

Ступінь автоматизації бізнес-процесів, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової та іншої звітності. Первинною ланкою збору інформації про господарські операції є первинний облік, які базується на складанні первинних документах – письмовому свідоцтві, яке підтверджує факт здійснення операцій, що здійснено на підставі розпорядження та дозволу керівника.

Первинні документи, які складаються суб'єктом господарювання за результатами операцій з власним капіталом, які призводять до змін його розміру та складу можна розділити на групи в залежності від впливу операцій на об'єкти (рис. 2.1).

В діяльності страхових компаній оперативний характер отримання необхідної інформації має вирішальний характер та впливає на ефективність прийняття дієвих управлінських рішень. В умовах зростання вимог до системи бухгалтерського обліку та контролю уніфікація облікових документів та форм

звітності забезпечує своєчасність отримання звітності та надає можливість порівнювати показники різних підприємств одного виду економічної діяльності.

Отже, застосування сучасних інформаційних систем стало невід'ємною складовою інформаційної системи управління та спрощує процес обробки інформації.

Рис. 2.1. Порядок документального оформлення операцій з власним капіталом

Джерело: [43]

Зважаючи на складові власного капіталу страховика варто зазначити, що капітал у дооцінках формується з рахунок результатів переоцінки активів у випадку не відповідності їх залишкової вартості від оцінки за справедливою вартістю на дату балансу. Сума дооцінки залишкової вартості зазначених об'єктів збільшує загальний розмір власного капіталу через зростання його складової. Зміна облікових оцінок та облікових політик суб'єкта господарювання має бути відображено у примітках до фінансової звітності, де наводяться обґрунтування проведених змін. Для удосконалення обліку зміни власного капіталу через проведені його переоцінки запропоновано реєстр

аналітичного обліку, де надається інформація про вплив допущених помилок та змін облікової політики (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Регістр обліку виправлених помилок та змін облікових політик

Виявлені помилки або зміни облікової політики	Вплив на величину нерозподіленого прибутку	
	Зменшення прибутку (в Дт 44 з Кт рахунків)	Збільшення прибутку (з КТ 44 в ДТ рахунків)
1	2	3

Джерело: [43]

Статутний капітал АТ включає прості та привілейовані акції, причинами його збільшення, як було зазначено, можуть бути збільшення кількості акцій або збільшення номінальної вартості таких акцій. Збільшення власного капіталу може відбуватися у тому числі за рахунок переоцінки основних засобів. Для проведення змін статутного капіталу приймається відповідне рішення, прийняте на зборах власників. Викуп акцій у акціонерів з метою їх подальшого анулювання також затверджується на зборах учасників. Безготівкові розрахунки при викупі акцій відображаються у банківській виписці. В залежності від різниці собівартості акцій та їх номінальної вартості змінюються складові власного капіталу.

Важливою складовою власного капіталу є додатковий капітал, для обліку якого в Плані рахунків запропоновано синтетичний рахунок 42 «Додатковий капітал», який включає субрахунки для відображення інформації про наступні складові:

- емісійний дохід;
- інший вкладений капітал;
- накопичені курсові різниці;
- безоплатно одержані необоротні активи;

- інший додатковий капітал.

Облік змін додаткового капіталу відображають у системі бухгалтерського обліку на підставі документів:

- засновницькій документ;
- розпорядчі документи;
- рішення зборів власників;
- виписки банку;
- довідки бухгалтерії;
- Акти приймання-передачі основних засобів;

Документальне оформлення складових власного капіталу базується на використанні значної кількості первинних документів, які мають юридичну силу через наявність реквізитів (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Документування операцій з власним капіталом

Джерело: [43]

Аналітичний облік складових власного капіталу доцільно вести за капіталу за наступними напрямками:

- видами акцій;

- засновниками;
- напрямами використання резервного капіталу;
- напрямами використання нерозподіленого прибутку.

При організації обліку за журнальною формою система бухгалтерського обліку формується на підставі основних груп документів:

- первинних документів;
- журналів;
- відомостей;
- Головної книги.

Загальна схема документування збору, реєстрації, обробки, узагальнення інформації про усі складові власного капіталу АТ представлено на рис. 2.3.

Рис. 2.3. Схема документування операцій з власним капіталом акціонерного товариства

Джерело: [44]

Заключний етап системи бухгалтерського обліку полягає у формуванні показників звітності, серед яких фінансова звітність є базовою з точки зору обов'язковості складання та подання широкому колу зовнішніх користувачів та системі управління підприємством. На підставі даних фінансової звітності здійснюють оцінку фінансового стану суб'єкта господарювання, фінансові результати його діяльності, оцінюють ефективність використання ресурсів, у тому числі грошових потоків, використання власного капіталу.

Низка нормативних документів Міністерства фінансів України, що регулюють питання бухгалтерського обліку в страхових компаніях, регламентують принципи організації та ведення бухгалтерського обліку та порядок складання звітності страховиків. Стаття 33 Закону «Про страхування» зобов'язує суб'єктів страхової діяльності подавати кожного кварталу фінансову звітність, яку затверджує керівник страхової компанії, показники фінансової звітності мають бути публічно представлені та підтверджені аудиторським звітом.

Специфічну звітність суб'єкти страхового бізнесу подають у письмовій та електронній формі до Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг. Страховики не являються платниками ПДВ, тому не подають відповідну декларацію. Податкову звітність страховики складають та подають відповідно до вимог ПКУ, у свою чергу фінансову звітність суб'єкти страхового бізнесу складають відповідно до вимог НП(С)БО та МСФЗ.

Інформація про стан власного капіталу наводиться в Балансі (Звіті про фінансовий стан) та Звіті про власний капітал, порядок складання та зміст статей яких регулюються НП(С)БО 1.

Перелік показників нової звітності враховує рекомендації Світового Банку, надані за результатами проведеного дослідження стану регулювання платоспроможності та достатності формування страхових резервів українськими страховиками

Дані про власний капітал наводяться в окремому розділі Балансу та відображаються в пасиві у розрізі його складників в розділі 1 «Власний капітал».

Крім того склад та зміни в власному капіталі підприємства за рік відображаються в Звіті про власний капітал.

НП(С)БО 1 відображає мету, склад та принципи щодо складання фінансової звітності та вимоги у розкритті її складових. Складання фінансової звітності відповідно до НП(С)БО 1 надає користувачам повну, правдиву та об'єктивну інформацію щодо результатів діяльності підприємства та обігу грошових коштів для прийняття рішень [44].

2.2. Аудит власного капіталу страхової компанії

Важливою складовою контролю страхової діяльності є виявлення не лише помилок та перекручень, але й оцінка центрів відповідальності, аналіз ефективності здійснення діяльності, її коригування. Таким чином контроль представляє собою сукупність елементів системи управління суб'єктами страхового бізнесу, адже результати контролю слугують основою прийняття управлінських рішень.

Якщо об'єктом контролю є фінансова звітність, то інструментами контролю є внутрішній і зовнішній аудит та аналіз її інформації.

Метою проведення аудиту фінансової звітності є формування думки аудитора про повноту та достовірність показників фінансової звітності в усіх суттєвих аспектах; відповідність вимогам чинних законодавчо-нормативних актів [45].

Фінансова звітність та система бухгалтерського обліку страхових компаній мають перевірятися внутрішніми та зовнішніми аудиторами, тобто підлягають подвійному аудиту.

Важливим етапом аудиторської перевірки страхової компанії є оцінка системи внутрішнього контролю, від якості якої залежить стан системи управління та прийняття управлінських рішень щодо здійснення страхової діяльності. При аналізі стану такої системи варто зосередити увагу на наступних чинниках:

- можливості системи контролю впливати на достовірність даних бухгалтерського обліку;
- запобігання здійсненню операцій, що не відповідають вимогам чинних нормативних документів;
- рівень забезпечення безперервності облікового процесу;
- забезпеченість своєчасності та повноти відображення операцій фінансово-господарської діяльності суб'єкта страхової діяльності;
- недопущення відображення в обліковій системі необґрунтованих фактів господарського життя підприємства, що можуть вплинути на ефективність використання майна суб'єкта господарювання;
- використання ефективних методів оцінки активів, капіталу, зобов'язань, доходів, витрат та фінансових результатів підприємства;
- застосування дієвої системи документального оформлення операцій у системі первинного обліку, облікових регістрах усіх рівнів деталізації та звітності [46-48].

В Законі «Про страхування» надається визначення головного внутрішнього аудитора як особи, що несе відповідальність за виконання функцій внутрішнього аудиту, та є керівником підрозділу внутрішнього аудиту. Також зазначається, що головним внутрішнім аудитором може бути особа, на яку покладено функцію здійснення внутрішнього аудиту[49].

Відповідно до статті 32 розділу 2 страхові компанії мають утворювати постійно діючу службу внутрішнього аудиту. Виключенням є виконання функцій головного внутрішнього аудитора певною особою. Створений підрозділ внутрішнього аудиту у своїй діяльності використовують міжнародні стандарти внутрішнього аудиту та положення чинного законодавства. Міжнародні стандарти професійної практики внутрішнього аудиту прийняті радою з міжнародних стандартів внутрішнього аудиту та схвалені Наглядовою радою професійної практики.

При організації спеціалізованого підрозділу внутрішнього аудиту формується положення, яке затверджую рада страхової компанії. Таким чином

головний внутрішній аудитор, що очолює відповідний структурний підрозділ, підпорядковується раді страхової компанії.

Основні функції підрозділу внутрішнього аудиту представлено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Основні функції підрозділу внутрішнього аудиту

№ з/п	Функції	Примітки
1	Оцінка ефективності корпоративного управління страхової компанії, системи управління ризиками, системи внутрішнього контролю, контролю дотримання норм та нормативів	Оцінка системи внутрішнього аудиту, оцінка їх відповідності особливостям характеру страхових операцій, обсягу діяльності страховика. Його організаційній структури та профілю ризику. Також при наявності оцінюється діяльність групи.
2	Оцінка ефективності процесів управління страховою компанією	У тому числі дотримання показників платоспроможності
3	Оцінка ефективності процесів дотримання керівниками усіх рівнів та працівників страхової компанії вимог чинних законодавчо-нормативних актів	Оцінка дотримання положень внутрішніх стандартів
4	Оцінка ефективності фінансово-господарської діяльності страховика	Оцінка усіх напрямів діяльності
5	Оцінка відповідності кваліфікації працівників страхової компанії	Оцінка ступеня виконання обов'язків працівниками страхової компанії
6	Виявлення та перевірка перевищення повноважень посадовими особами страхової компанії	Врегулювання конфліктів інтересів працівників та роботодавців страхової компанії
7	Оцінка забезпечення достовірності та своєчасності інформування державних органів управління	Державні органи в межах компетенції здійснюють нагляд за фінансово-господарською діяльністю страховика
8	Інша діяльність, що визначена нормативно-правовими документами регулятора	

Джерело: [42]

Для вирішення питань, відповідних до компетенції головного внутрішнього аудитора, він може ініціювати позачергове засідання ради страхової компанії. Варто зазначити, що головний внутрішній аудитор немає права займати посади в інших страхових компаніях, крім аналогічної посади у

страховій компанії, яка входить до однієї фінансової групи із страховиком. Організація роботи підрозділу внутрішнього аудиту встановлюється централізовано материнською страховою компанією для усіх дочірніх компаній. За таких умов функції служби внутрішнього аудиту в дочірніх компаніях може виконувати відповідний підрозділ материнської страхової компанії.

До інших функцій підрозділу внутрішнього аудиту відноситься аналіз залучення інших осіб на договірних умовах для виконання окремих операцій. За результатами проведеної роботи служба внутрішнього аудиту подає раді страхової компанії сформований звіт про діяльність структурного підрозділу. Серед складених документів важливу роль відіграють документи, які містять сформовані висновки за результатами аудиторської перевірки та пропозиції щодо усунення виявлених недоліків. Внутрішні аудитори також надають пропозиції відносно підвищення ефективності управління та системи контролю страхової компанії.

Закон «Про страхування» містить вимоги щодо подання внутрішніми аудиторами Регулятору звіту про діяльність підрозділу.

Виконання функціональних обов'язків внутрішніми аудиторами пов'язано з виконанням завдань, що представлені на рис. 2.4.

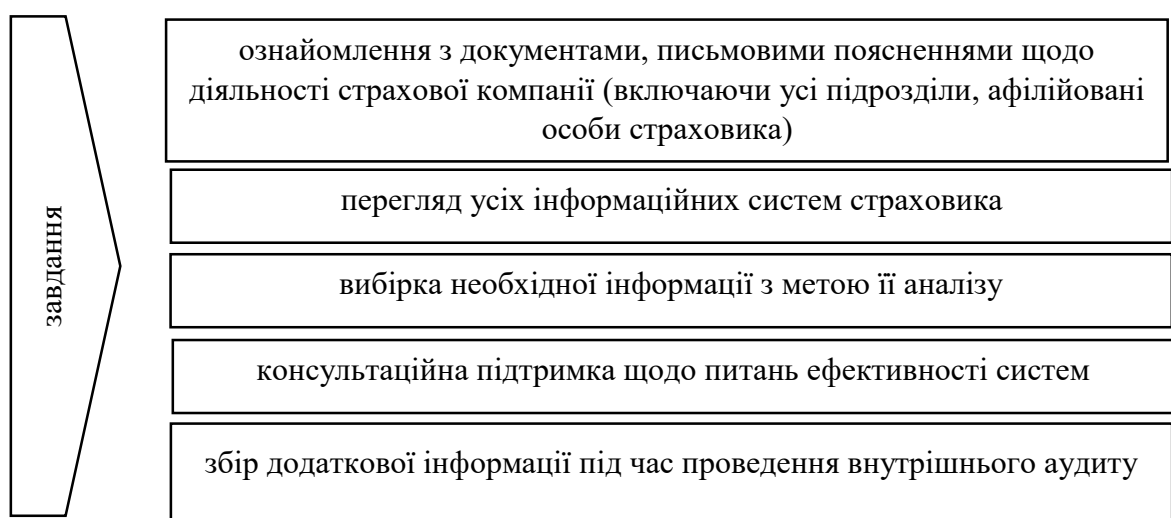

Рис. 2.4. Завдання служби внутрішнього аудиту

Джерело: [48]

Внутрішній аудит страхової компанії суб'єктів страхової діяльності передбачає:

- нагляд за фінансово-господарською діяльністю;
- контроль за дотриманням законодавчо-нормативних актів органів компанії державного регулювання ринків фінансових послуг, внутрішніх положень органів управління фінансової установи;
- перевірка інформації про поточну фінансову діяльність страхової компанії;
- перевірка професійної діяльності працівників страхової компанії, перевірка їх повноважень [49].

НБУ для цілей оцінки якості активів страховиків вимагає додатковий аудиторській звіт щодо страховика затвердивши порядок його подання. НБУ за результатами 2023 року додатково до звіту незалежного аудитора щодо стану фінансової звітності страхової компанії вимагає детальну інформацію про методи та результати аналізу якості активів суб'єкта страхової діяльності. Зазначені вимоги містяться у постанові Правління №20 від 15.02.2024 року.

Нові вимоги щодо подання інформації за результатами аудиту представлено на рис. 2.5.

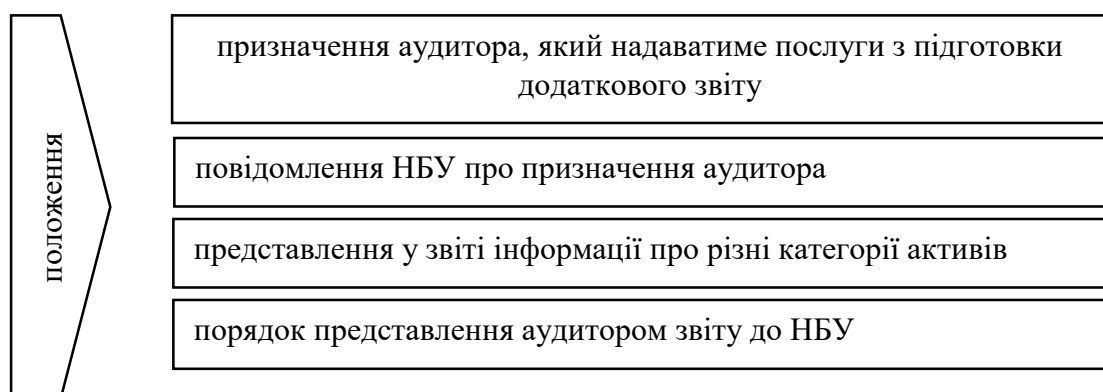

Рис. 2.5. Вимоги щодо подання аудитором інформації

Джерело: [50]

Метою представлення додаткової інформації є перевірка стану активів, які враховуються при розрахунку регулятивного капіталу. Зважаючи на специфічні риси страхової діяльності, порядок її регулювання у табл. 2.3. представлено

перелік основних аудиторських доказів та аудиторських процедур, які доцільно використовувати внутрішнім аудиторам при здійсненні перевірки страховика.

Таблиця 2.3

Аудиторські докази та процедури перевірки специфічних об'єктів страхових компаній

№ з/п	Аудиторські процедури	Аудиторські докази
1	Перевірка обліку страхових надходжень: - перевірка повноти відображення в обліковій системі страхових внесків; - перевірка правильності обчислення страхових премій; - перевірка правильності відображення в обліку страхових платежів договорів страхування; - перевірка достовірності відображення страхових надходжень у звітності	Договори страхування, правила страхування, первинні документи щодо обліку страхових надходжень, журнал обліку договорів страхування, облікові реєстри (по рахунках 36, 68, 76) Звіт про доходи та витрати страховика
2	Перевірка обліку страхових виплат: - перевірка обґрунтування страхових виплат, їх синтетичного та аналітичного обліку; - аналіз правильності відображення страхових відшкодувань; - перевірка підтверджувальних документів щодо виплачених сум; - перевірка відображення проведених страхових виплат	Договори страхування, первинні документи з обліку страхових виплат, журнал обліку збитків, облікові реєстри (по рахунках 36, 76), Звіт про доходи та витрати страховика.
3	Перевірка своєчасності перерахування внесків; відрахувань, незароблених премій;	Первинні документи, журнал 5А, Звіт про доходи та витрати страховика
4	Перевірка правильності визнання та відображення в системі бухгалтерського обліку витрат страхової компанії	Первинні документи, журнал 5А, Звіт про доходи та витрати страховика
5	Перевірка правильності визнання та відображення в системі бухгалтерського обліку доходів страховика	Первинні документи, журнал 6, Примітки до річної фінансової звітності, Звіт про доходи і витрати страховика
5	Перевірка правильності формування та обліку страхових резервів	Первинні документи, облікові реєстри (по рахунку 49), Звіт про розміщення страхових резервів, Баланс, пояснювальна записка до звітних даних страхової компанії.
6	Перевірка правильності обліку операцій перестрахування: - аналітичного обліку рахунків перестрахування - відповідності нормам чинного законодавства бухгалтерського обліку та обліку в оподаткуванні операцій перестрахування	Документи, договори, угоди, щодо операцій перестрахування, оборотно-сальдова відомість, звітність

Джерело: складено автором

За новими правилами необхідно документально підтвердити право власності та результати оцінки таких активів: нерухоме майно, цінні папери, грошові кошти, непрострочену дебіторську заборгованість. Зазначені вимоги щодо змісту додаткового аудиторського звіту свідчать про посилення регуляторної оцінки якості активів страхової компанії, приведення діяльності страхової компанії у відповідність до питань, які регулює НБУ, та положень Закону «Про страхування».

Система внутрішнього аудиту власного капіталу страхової компанії формується за основними складовими:

- мета;
- завдання;
- джерела інформації;
- об'єкт;
- предмет.

Варто зазначити, що сам процес проведення внутрішнього аудиту безпосередньо залежить від якості організації та методики внутрішнього аудиту.

Отже, система внутрішнього аудиту власного капіталу суб'єкта страхової діяльності має охоплювати його мету, завдання, об'єкт і предмет, джерела інформації, організацію та методику.

2.3. Внутрішній аудит власного капіталу та напрями удосконалення обліково-інформаційної системи АТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «БС ІНШУРАНС»

Ефективність діяльності підприємства залежить від якості та своєчасності прийнятих управлінських рішень, які базуються на якісному інформаційному забезпеченні. Важливою складовою інформаційного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень являється бухгалтерський облік, що надає широку колу споживачів достовірну інформацію про операції та процеси, які здійснює суб'єкт господарювання.

Особливу роль для підтвердження достовірності даних бухгалтерського обліку відіграє аудит, зокрема внутрішній аудит допомагає власникам або керівникам своєчасно виявляти та попереджати порушення, виправити виявлені перекручення та помилки.

Задля виконання функціональних обов'язків внутрішні аудитори повинні мати високу кваліфікацію та наділені широкими повноваженнями, забезпечують взаємозв'язок з усіма структурними підрозділами. Для досягнення поставлених завдань працівники служби внутрішнього аудиту переробляють значний масив аудиторських доказів: розпорядчі документи, внутрішні положення, первинні документи, реєстри синтетичного та аналітичного обліку, звітність страхової компанії. Використання певних аудиторських процедур дозволяє сформулювати висновки щодо стану бухгалтерського обліку власного капіталу та достовірності показників фінансової звітності.

На відміну від зовнішнього аудиту до складу завдань внутрішнього аудиту входить оцінка ефективності роботи кожного структурного підрозділу, окремих страхових продуктів. Таким чином, внутрішній аудит допомагає власникам та менеджерам в прийнятті зважених управлінських рішень. В межах посадових інструкцій внутрішні аудитори несуть відповідальність за надану інформацію та сформульовані висновки [51].

Внутрішній аудит як форма внутрішнього контролю організують з метою допомоги керівництву та регламентують внутрішніми документами щодо функцій служби внутрішнього аудиту страхової компанії. Внутрішній аудит вирішує питання, які є вкрай важливими для процесу прийняття управлінських рішень, посилення системи внутрішнього контролю.

Обсяг фінансово-господарської діяльності, організаційно-правова форма суб'єкта господарювання впливають на наступні показники діяльності служби внутрішнього аудиту:

- обсяг діяльності;
- ступень відповідальності внутрішніх аудиторів;
- структура служби;

- документообіг [52].

Коло виконуваних завдань внутрішніх аудиторів різноманітне. До основних відносять:

- виконання певного завдання з конкретної перевірки;
- розслідування фактів порушень;
- моніторинг оцінки системи внутрішнього контролю, на стан якого може вплинути ефективність господарської діяльності суб'єкта страхового бізнесу тощо [53].

МСА 610 «Використання роботи внутрішніх аудиторів» регламентує наступні види діяльності внутрішніх аудиторів:

- аналіз дотримання законів і нормативних актів, політик управлінського персоналу;
- оцінка системи внутрішнього контролю;
- оцінка заходів внутрішнього контролю;
- визначення заходів, що використовуються суб'єктом господарювання для ідентифікації, класифікації, виміру, збору та передачі даних, складання звітності;
- запит щодо окремих статей фінансової звітності;
- тестування окремих операцій;
- оцінка якості системи управління у сфері етики та системи цінностей;
- оцінка ризиків.

До основних функцій внутрішніх аудиторів, які безпосередньо впливають на систему управління та прийняття управлінських рішень відповідно до положень СМА відносяться:

- оцінка якості облікової системи;
- оцінки системи внутрішнього контролю;
- дослідження достовірності облікової інформації, її оперативності;
- вивчення ефективності прийняття управлінських рішень;
- оцінка ефективності політики у сфері менеджменту;
- аналіз проектів управлінських рішень;
- здійснення стратегічного аналізу основних показників фінансово-

господарської діяльності;

- оцінка стану фінансових прогнозів.

Внутрішній аудит виступає потужним інструментом впливу на ефективність діяльності суб'єкта страхового бізнесу, важливим показником успішного розвитку страховика. В умовах високої конкуренції та стрімких змін умов господарювання, зростання складності управлінських процесів зазначена форма контролю допомагає отримати ефективні результати діяльності, сприяє упередженню помилок і перекручень, впливає на оцінку системи внутрішнього контролю та стану бухгалтерського обліку зовнішніми аудиторами.

Висновки до розділу 2

Суб'єктам страхового бізнесу використання електронного документообігу надає значні переваги:

- безпечне збереження документів;
- можливість оперативного доступу до документів;
- ефективне управління документообігом;
- скорочення часу на передачу та обмін необхідними документами із контрагентами;
- зниження витрат на організацію діловодства та збереження документів у поточному архіві;
- налагоджена комунікація із контролюючими органами

Зважаючи на складові власного капіталу страховика варто зазначити, що капітал у дооцінках формується з рахунок результатів переоцінки активів у випадку не відповідності їх залишкової вартості від оцінки за справедливою вартістю на дату балансу. Сума дооцінки залишкової вартості зазначених об'єктів збільшує загальний розмір власного капіталу через зростання його складової. Зміна облікових оцінок та облікових політик суб'єкта господарювання має бути відображено у примітках до фінансової звітності, де наводяться обґрунтування проведених змін. Для удосконалення обліку зміни

власного капіталу через проведені його переоцінки запропоновано реєстр аналітичного обліку, де надається інформація про вплив допущених помилок та змін облікової політики.

Важливою складовою контролю страхової діяльності є виявлення не лише помилок та перекручень, але й оцінка центрів відповідальності, аналіз ефективності здійснення діяльності, її коригування. Таким чином контроль представляє собою сукупність елементів системи управління суб'єктами страхового бізнесу, адже результати контролю слугують основою прийняття управлінських рішень.

Якщо об'єктом контролю є фінансова звітність, то інструментами контролю є внутрішній і зовнішній аудит та аналіз її інформації.

Метою проведення аудиту фінансової звітності є формування думки аудитора про повноту та достовірність показників фінансової звітності в усіх суттєвих аспектах; відповідність вимогам чинних законодавчо-нормативних актів.

Метою представлення додаткової інформації є перевірка стану активів, які враховуються при розрахунку регулятивного капіталу. За новими правилами необхідно документально підтвердити право власності та результати оцінки таких активів: нерухоме майно, цінні папери, грошові кошти, непрострочену дебіторську заборгованість. Зазначені вимоги щодо змісту додаткового аудиторського звіту свідчать про посилення регуляторної оцінки якості активів страхової компанії, приведення діяльності страхової компанії у відповідність до питань, які регулює НБУ, та положень Закону «Про страхування».

На відміну від зовнішнього аудиту до складу завдань внутрішнього аудиту входить оцінка ефективності роботи кожного структурного підрозділу, окремих страхових продуктів. Таким чином, внутрішній аудит допомагає власникам та менеджерам в прийнятті зважених управлінських рішень. В межах посадових інструкцій внутрішні аудитори несуть відповідальність за надану інформацію та сформульовані висновки.

Внутрішній аудит як форма внутрішнього контролю організують з

метою допомоги керівництву та регламентують внутрішніми документами щодо функцій служби внутрішнього аудиту страхової компанії. Внутрішній аудит вирішує питання, які є вкрай важливими для процесу прийняття управлінських рішень, посилення системи внутрішнього контролю.

Внутрішній аудит виступає потужним інструментом впливу на ефективність діяльності суб'єкта страхового бізнесу, важливим показником успішного розвитку страховика. В умовах високої конкуренції та стрімких змін умов господарювання, зростання складності управлінських процесів зазначена форма контролю допомагає отримати ефективні результати діяльності, сприяє упередженню помилок і перекручень, впливає на оцінку системи внутрішнього контролю та стану бухгалтерського обліку зовнішніми аудиторами.

ВИСНОВКИ

Капітал суб'єкта господарювання можна класифікувати за наступними підходами. Перший підхід включає власний, залучений та позиковий капітал. За іншим підходом капітал включає власну та позикову складові. Значне коло науковців вважає, що капітал страхової компанії включає власну, залучену та позикову складові.

Розподіл капіталу на власну та позикову складові наближений до положень міжнародних стандартів фінансової звітності та НП(С)БО. Відповідно до НП(С)БО 1 власний капітал відображається у пасиві Балансу та представляє частину в активах, що залишається після вирахування зобов'язань.

Страхові компанії значно більше ніж інші суб'єкти господарювання приділяють увагу саме власному капіталу через його значення у визначенні платостроможності компанії. Цей показник являється ключовим показником фінансового стану господарюючого суб'єкта. Мінімальні вимоги до статутного капіталу страхової компанії чітко встановлені у вітчизняному та зарубіжному законодавстві.

Проблема управління капіталом національних страхових компаній стала особливо актуальною у зв'язку з прийняттям Концепції запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовим установами в Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України

Проведений аналіз законодавчо-нормативних актів, що регулюють порядок формування та використання власного капіталу товариства, свідчить про значну кількість законів, які є динамічними актами, тобто оперативно оновлюються та удосконалюються, наближають вимоги законів та інших нормативних актів до європейських стандартів.

Статутний капітал страховика має формуватися з підтверджених джерел. Нормативно-правовими актами Регулятора встановлюється порядок перевірки джерел походження грошових коштів. Регулятор погоджує зміни щодо розміру

статутного капіталу страхової компанії у встановленому порядку. Зміни статутного капіталу страхової компанії через зміни розміру капіталу реєструються лише після отримання згоди Регулятора.

До отримання ліцензії на здійснення діяльності із страхування страхова компанія має право витратити грошові кошти, які вносяться засновником до статутного капіталу, лише на підготовку до здійснення страхової діяльності.

Мета обліку власного капіталу суб'єкта страхового бізнесу полягає у отриманні правдивої та неупередженої інформації про стан власного капіталу, що надається користувачам, у тому числі з метою прийняття ефективних управлінських рішень.

Важливість обліку власного капіталу підтверджує необхідність забезпечення якісними даними процесу оцінки кредитоспроможності, його інвестиційної привабливості. Для власників (учасників, інвесторів) облік власного капіталу відіграє суттєву роль при розподілі прибутку, отриманні його частки у вигляді дивідендів.

Формування статутного капіталу суб'єктів господарювання регулюється Законом України «Про господарські товариства», відповідно до якого для формування статутного капіталу товариства забороняється бюджетні кошти та кошти, що отримано комерційним банком у якості кредиту.

Зазначимо, що в обліку власного капіталу АТ ключовим є формування капіталу за рахунок емісії акцій, які маю номінальну вартість. Для уникнення проблем у веденні фінансово-господарської діяльності, розподілі результатів діяльності засновники АТ складають та завіряють договір, який містить права та обов'язки учасників.

Основна мета аудиту власного капіталу страховика полягає у встановленні ступеня достовірності інформації про власний капітал, що надається у фінансовій звітності та формується у системі бухгалтерського обліку. Зазначена система містить певні методи та процедури, які на підставі первинних документів, облікових реєстрів, положень облікової політики дозволяє сформувати фінансову звітність суб'єкта господарювання.

Незалежними аудиторами має бути перевірено фінансовий стан засновників – юридичних осіб щодо їх можливості здійснити внески у статутний капітал відповідно до вимог чинних законодавчо-нормативних актів. У тому числі майновий стан засновників – фізичних осіб має бути підтверджений відповідним документом від органу доходів та зборів щодо змісту поданої декларації про доходи та майновий стан.

Суб'єктам страхового бізнесу використання електронного документообігу надає значні переваги:

- безпечне збереження документів;
- можливість оперативного доступу до документів;
- ефективне управління документообігом;
- скорочення часу на передачу та обмін необхідними документами із контрагентами;
- зниження витрат на організацію діловодства та збереження документів у поточному архіві;
- налагоджена комунікація із контролюючими органами

Зважаючи на складові власного капіталу страховика варто зазначити, що капітал у дооцінках формується з рахунок результатів переоцінки активів у випадку не відповідності їх залишкової вартості від оцінки за справедливою вартістю на дату балансу. Сума дооцінки залишкової вартості зазначених об'єктів збільшує загальний розмір власного капіталу через зростання його складової. Зміна облікових оцінок та облікових політик суб'єкта господарювання має бути відображено у примітках до фінансової звітності, де наводяться обґрунтування проведених змін. Для удосконалення обліку зміни власного капіталу через проведені його переоцінки запропоновано реєстр аналітичного обліку, де надається інформація про вплив допущених помилок та змін облікової політики.

Важливою складовою контролю страхової діяльності є виявлення не лише помилок та перекручень, але й оцінка центрів відповідальності, аналіз ефективності здійснення діяльності, її коригування. Таким чином контроль

представляє собою сукупність елементів системи управління суб'єктами страхового бізнесу, адже результати контролю слугують основою прийняття управлінських рішень.

Якщо об'єктом контролю є фінансова звітність, то інструментами контролю є внутрішній і зовнішній аудит та аналіз її інформації.

Метою проведення аудиту фінансової звітності є формування думки аудитора про повноту та достовірність показників фінансової звітності в усіх суттєвих аспектах; відповідність вимогам чинних законодавчо-нормативних актів.

Метою представлення додаткової інформації є перевірка стану активів, які враховуються при розрахунку регулятивного капіталу. За новими правилами необхідно документально підтвердити право власності та результати оцінки таких активів: нерухоме майно, цінні папери, грошові кошти, непрострочену дебіторську заборгованість. Зазначені вимоги щодо змісту додаткового аудиторського звіту свідчать про посилення регуляторної оцінки якості активів страхової компанії, приведення діяльності страхової компанії у відповідність до питань, які регулює НБУ, та положень Закону «Про страхування».

На відміну від зовнішнього аудиту до складу завдань внутрішнього аудиту входить оцінка ефективності роботи кожного структурного підрозділу, окремих страхових продуктів. Таким чином, внутрішній аудит допомагає власникам та менеджерам в прийнятті зважених управлінських рішень. В межах посадових інструкцій внутрішні аудитори несуть відповідальність за надану інформацію та сформульовані висновки.

Внутрішній аудит як форма внутрішнього контролю організують з метою допомоги керівництву та регламентують внутрішніми документами щодо функцій служби внутрішнього аудиту страхової компанії. Внутрішній аудит вирішує питання, які є вкрай важливими для процесу прийняття управлінських рішень, посилення системи внутрішнього контролю.

Внутрішній аудит виступає потужним інструментом впливу на ефективність діяльності суб'єкта страхового бізнесу, важливим показником

успішного розвитку страховика. В умовах високої конкуренції та стрімких змін умов господарювання, зростання складності управлінських процесів зазначена форма контролю допомагає отримати ефективні результати діяльності, сприяє упередженню помилок і перекручень, впливає на оцінку системи внутрішнього контролю та стану бухгалтерського обліку зовнішніми аудиторами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Романовська Ю.А., Демченко О.П. Фінансові показники як підгрунття конкурентоспроможності страховика на прикладі СК «Провідна». Вісник Мукачевського державного університету. 2017. № 12. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/12_ukr/104.pdf (дата звернення 23.05.2024)
2. Стригуль Л.С., Панчеха К.О. Особливості формування та обліку власного капіталу на підприємствах різних організаційно-правових форм. Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. 2014. №65. С.12-17.
3. Мельничук І.І. Організаційно-методичне забезпечення формування звітності страхових компаній. Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». 2020, №3(5 9). С. 154-157. URL: http://www.business-navigator.ks.ua/journals/2020/59_2020/28.pdf (дата звернення 23.05.2024).
4. Роева О.С. Аналіз обліково-аналітичного забезпечення діяльності страхових установ. Приазовський економічний вісник. 2018. Випуск 6(11). С. 534–540.
5. Про затвердження Методичних рекомендацій зі складання звіту про управління : Наказ Міністерства фінансів України від 07.12.2018 р. № 982. Дата оновлення: 18.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18#Text> (дата звернення 20.05.2024).
6. Балев В.Є. Структура капіталу страхових компаній: вітчизняні та європейські вимоги. Фінанси, облік, банки. 2016. № 1(21). С. 225-234. URL: <https://jfub.donnu.edu.ua/article/view/2856/2895> (дата звернення .05.2024).
7. Концепції запровадження пруденційного нагляду з небанківськими фінансовими установами в Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України. URL: http://www.uaib.com.ua/files/articles/1301/85_4.pdf (дата звернення 23.05.2024).
8. Алескерова Ю.В., Сідак О.М. Управління капіталом страхових

компаній. *Інфраструктура ринку*. 2018. № 18. С. 300-308. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/18_2018_ukr/51.pdf (дата звернення 22.05.2024).

9. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>

10. Любар О.О. Нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку власного капіталу. *Ефективна економіка*. 2020. № 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/101.pdf(дата звернення 23.05.2024).

11. Класифікація організаційно-правових форм України. URL: URL: https://ukrstat.gov.ua/klasf/st_kls/KOPFG_zm9_2022.pdf

12. Insurance and reinsurance. Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II). URL: <https://bit.ly/2E3ddQP> (дата звернення 23.05.2024)

13. Новий закон про акціонерні товариства: що прийняла Верховна рада? URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/214630_noviy-zakon-pro-aktsonern-tovaristva-shcho-priynyala-verkhovna-rada, Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022 № 2465-IX

14. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV.

15. Самчинська Я.Б., Калінська Т.А. Методичні аспекти аудиту діяльності страхованих компаній. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/xmlui/bitstream/handle/> (дата звернення 19.05.2024)

16. Кук Р.П., Ходзицька В.В. Шляхи удосконалення організації обліку і аудиту власного капіталу. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/197232107> (дата звернення 23.05.2024)

17. Самчинська Я.Б., Калінська Т.А. Методичні аспекти аудиту діяльності страхованих компаній. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/xmlui/bitstream/handle/> (дата звернення 21.05.2024)

18. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19> (дата звернення 23.05.2024)

19. Фабіянська В.Ю., Арсенюк А.В. Методичні аспекти проведення аудиту власного капіталу. Ефективна економіка. 2017. № 6. С. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5656> (дата звернення 22.05.2024)

20. Армаш Г. О., Зінченко О.В. Аудит власного капіталу на підприємствах. Тези доповідей XV Всеукраїнської наукової конференції молодих учених та студентів "Наукові розробки молоді на сучасному етапі". Т. 3: 28-29 квітня 2016 р. К. : КНУТД, 2016. С. 47.

21. Колісник О.П., Томша А. А.О. методичні підходи та організація обліку та аудиту власного капіталу підприємства. Економіка та суспільство. 2022. №33. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1201/1156/> (дата звернення 21.05.2024)

22. Краус Н. М., Голобородько О. П., Краус К. М. Цифрова економіка: тренди та перспективи авангардного характеру розвитку. Ефективна економіка. 2018. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/8.pdf (дата звернення 21.05.2024)

23. Kulbovskiy, I., Saponova, S., Holub, H., Afanasieva, I., Safronov, O. Development of a model for managing the quality of repair and maintenance of rolling stock in transport infrastructure projects. Transport Means . Proceedings of the International Conference, 2019. PART I. P.201-205. URL: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?origin=AuthorProfile&authorId=57211488026&zone> (дата звернення 25.05.2024)

24. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 20.05.2024)

25. Про електронні документи та електронний документообіг. Закон

України від 22.05.2003р. N 851-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/851-15> (дата звернення 21.05.2024)

26. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 24.05.2024)

27. Проблеми перспективи розвитку аудиту і в Україні: монографія / За заг. ред. д.е.н. проф. Пушкаря М.С. Тернопіль: «Карт-бланш», 2012, С. 220.

28. Організація та методика аудиту: посібник. Л.М. Янчева, Н.С. Акімова, А.О. Баранова, О.В. Топоркова, Т.А. Наумова, Т.А. Наумова, А.І. Кашперська, М.О. Ільченко. Х: «Видавництво «Форт», 2014. 289 с.

29. Овсюк Н.В., Афанас'єва І.І., Звірюк О.Р. Облік і оподаткування операцій з основними засобами в умовах МСФЗ та національного податкового законодавства. *Економічний простір*. №180, 2022, С. 202-207. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/180-33> (дата звернення 23.05.2024)

30. Клим Н.М., Грицак О.С. Оцінка ринку інформаційних технологій для забезпечення обліково-аналітичних задач підприємств України. *Економіка і Фінанси*. № 2. 2018.. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/commerce-12-dokumentooborot-2-organizaciya-elektronnoho-dokumentooborota-na-predpriyatii> (дата звернення 24.05.2024)

31. Андрушко Р.П., Лиса О.В. Актуальні питання електронного документообігу на підприємствах. Матеріали Міжнародної науковопрактичної конференції (заочна форма) «Формування та перспективи розвитку підприємницьких структур в рамках інтеграції до європейського простору». Полтава: ПДАА, 27 березня 2018 р. С.16-19.

32. Афанас'єва І.І., Паламарчук Н.І., Хамзін В.Р. Організаційні аспекти аудиту реалізації товарів. *Збірник наукових праць ДУІТ. Серія «Економіка і управління»*, 2023. Вип. 54. С. URL: <https://em.duit.in.ua/index.php/home/article/view/172> (дата звернення 21.05.2024)

33. Рудницький В.С. Аудит: Навч. посібник / Гончарук Я.А., Рудницький В.С. Львів: Оріяна-Нова, 2014, 292 с.

34. Організація та методика аудиту: посібник. Л.М. Янчева, Н.С. Акімова, А.О. Баранова, О.В. Топоркова, Т.А. Наумова, Т.А. Наумова, А.І. Кашперська, М.О. Ільченко. Х: «Видавництво «Форт», 2014. 289 с.

35. Петрицька О.С. Організація внутрішнього аудиту на підприємствах. Приазовський економічний вісник, Випуск 5(16), 2019, 356-359 с. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/5_16_uk/63.pdf. (дата звернення 24.05.2024)

36. Олійник Є.В. Переваги внутрішнього аудиту страхових компаній. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/2> (дата звернення 26.05.2024).

37. Аспір Н.М., Документування операцій з обліку власного капіталу. *Економіка, планування і управління галузі*. С. 126-133. URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2009/19_11/126_Woskalo_19_11.pdf (дата звернення 21.05.2024)

38. Самчинська Я.Б., Калінська Т.А. Методичні аспекти аудиту діяльності страхованих компаній. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/xmlui/bitstream/handle/>

39. Френзель В.Ю., Слюніна Т.Л. Оптимізація діяльності страхового сектору через впровадження ефективної системи внутрішнього аудиту. *Економіка та суспільство*. 2021. № 31. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/699/672/> (дата звернення 23.05.2024)

40. Самчинська Я.Б., Калінська Т.А. Методичні аспекти аудиту діяльності страхованих компаній. <http://ekhsuir.kspu.edu/xmlui/bitstream/handle/>

41. Лютова Г. М., Лаврова О.О. Внутрішній аудит у страхових компаніях. *Фінансовий простір*. 2017. № 1. С. 75-82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2017_1_11. (дата звернення 21.05.2024)

42. Пушкар М.С., Семанюк В.З. Внутрішній аудит: підручник. 2026. Тернопіль: ТНЕУ. 2016. 211 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/> (дата звернення 23.05.2024)

43. Косова Т.Д., Афанас'єва І.І., Деркач О.С. Обліково-контрольне забезпечення легалізації трудових відносин на підприємствах аграрного сектору *Збірник наукових праць Державного університету інфраструктури та*

технологій: Серія «Економіка і управління». Вип. 50. К.: ДУІТ, 2021. С. 67-78. URL: <https://em.duit.in.ua/index.php/home/article/view/51> (дата звернення 25.05.2024)

44. Дмитренко О. М. Внутрішній аудит як інструмент підвищення ефективності системи бухгалтерського обліку підприємства. Ефективна економіка. 2017. №5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5591> (дата звернення 20.05.2024)

45. Шрам Т. В. Необхідність організації внутрішнього аудиту з метою підвищення ефективності управління підприємством. Ефективна економіка. 2013. №4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1947> (дата звернення 21.05.2024)

46. Афанас'єва І.І. Гармонізація національного аудиту у контексті євроінтеграційних процесів. *Збірник наукових праць Державного університету інфраструктури та технологій: Серія «Економіка і управління»*. Вип. 41. К.: ДУІТ, 2018. С.104-114. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Znpdetut_eiu_2018_41%281%29_12 (дата звернення 24.05.2024)

47. Макаренко А.П., Бусилкова А.В. Удосконалення автоматизованої системи обліку та аудиту розрахунків з підзвітними особами на підприємстві ТОВ «Ювелірна група України». *Агросвіт*, 2021. № 21-22. С. 73-79. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/21-22_2021/11.pdf. (дата звернення 24.05.2024)

48. Цюцяк І. Л., Цюцяк А. Л. Стратегічний контроль ефективності використання власного капіталу на основі оцінювання показників похідного балансового звіту. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2018. Вип. 5. С. 57-66.

49. Про затвердження Порядку збільшення (зменшення) статутного капіталу акціонерного товариства: рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 12.06.2018 р. № 385. URL : <http://zakon.rada.gov.ua> (дата

звернення 23.05.2024)

50. Піхняк Т. А. Гармонізація обліку власного капіталу в контексті переходу до міжнародних стандартів. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2019. № 6(1). С. 136-141.

51. Візіренко С. В. Організація обліку розрахунків з контрагентами. Економічна наука. 2020. №23. С. 58-63. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/23_2020/11.pdf (дата звернення 25.05.2024)

52. Афанас'єва І.І. Інформаційна система управлінського обліку в умовах діджиталізації економіки. *Збірник наукових праць Державного університету інфраструктури: Серія «Економіка і управління»*. Вип. 49. К.: ДУІТ, 2021, С. 32-41. DOI: 10.32703/2664-2964-2021-49-32-41 URL: <https://em.duit.edu.ua/index.php/home/article/view/3> (дата звернення 21.05.2024)

53. Афанас'єва І.І., Розмислов О.М. Сучасні тенденції трансформації управлінського обліку. *Збірник наукових праць Державного університету інфраструктури та технологій: Серія «Економіка і управління»*. Вип. 48. К.: ДУІТ, 2020. С. 77-86. DOI: 10.32703/2664-2964-2020-48. URL: <https://files.duit.edu.ua/uploads/%D0%A1%D0%B0%D0%B9%D1%82>. (дата звернення 22.05.2024)

54. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 09.12.2011 № 1591. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11> (дата звернення 25.05.2024)

55. Тюленєва Ю.В., Антошко Т.Р. Оцінювання платоспроможності страхових компаній в Україні: SOLVENCY I ЧИ SOLVENCY II? Сучасні проблеми економіки і підприємництва. 2019. №23. URL: <http://sb-keip.kpi.ua/article/view/174006> (дата звернення 21.05.2024)

56. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ru/ed20131011#Text> (дата звернення 20.05.2024)

ДОДАТКИ